

สาธารณสงเคราะห์ในกฎทันตสูตร Public Welfare in Kuṭadanta Sūtra

พระครูปริยัติกิจธำรง¹, พระราชวิมลโมลี² ทวีศักดิ์ ทองทิพย์³
Phrakhrupariyatkitamrong¹, Phrarajwimonmolee², Thaweesak Thongthip³

¹นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

¹Student of Ph.D. Program in Buddhis Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

²³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

Email : Somvangram@gmail.com

Received : October22, 2022;

Revised : May22, 2023;

Accepted : May28, 2023

บทคัดย่อ

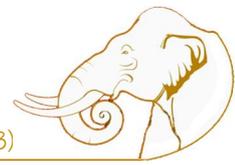
บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในกฎทันตสูตรกับหลักสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าเนื้อหาในกฎทันตสูตรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ได้ เพราะหลักการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์คือการช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต เนื้อหาในกฎทันตสูตรได้แสดงถึงหลักการช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตไว้อย่างชัดเจน ตามหลักการที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เมื่อครั้งส่งพระสาวกออกเผยแผ่พระศาสนาที่เน้นการทำงานเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของคนหมู่มากและเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันก็ดำเนินตามหลักการที่พระพุทธเจ้าวางไว้คือ การทำงานเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขและเพื่อเกื้อกูลต่อชนหมู่มาก

คำสำคัญ : กฎทันตสูตร; สาธารณสงเคราะห์; วิธีพุทธ

Abstract

This article aims to analyze the content in the Kutadantasutta and the principles of public welfare of the Sangha. According to the analytical study, it was found that the content in the Kuṭadantasutta can be applied in the public welfare's work because the principle of public welfare's work is to help people who have problems in their lives. The contents of the Kuṭadantasutta clearly show the principles of helping people who have problems in their lives. According to the principle that the Lord Buddha said when he sent his disciples out to propagate the religion that focused on working for the benefit for the happiness of the masses and for compassion of the world. The work of the Sangha at present is to carry out according to the principles laid down by the Lord Buddha that is working for benefit for happiness and for the benefit of the masses.

Keyword : Kuṭadanta Sūtra ; Public Welfare; Buddhist Way

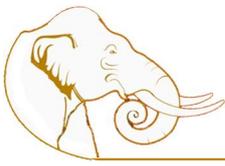

1. บทนำ

กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรที่ได้รับความนิยมนำมาศึกษาวิเคราะห์ตีความให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานในการบริหารจัดการองค์กรหรือเป็นแนวคิดในการพัฒนาสังคมเช่น “กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบ้านเมือง พัฒนาคณะและเศรษฐกิจอื่นทั้งเป็นพระสูตรหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด วิธีการจัดการกับปัญหาและที่สำคัญคือรูปแบบการปกครองรูปแบบพิเศษในสมัยพุทธกาล” (พระอธิการสายแพร กตปุญโญ, พระมหามิตร วิฑูตปุญโญ, 2563:1) นอกจากนี้ยังมีการนำหลักการในกฎทนต์สูตรไปศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะเศรษฐกิจมหภาค “พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจ เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่งผลต่อสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ กล่าวคือหากระบบเศรษฐกิจในสังคมเป็นไปด้วยดี ประชาชนมีรายได้เลี้ยงชีพอยู่ดีกินดี มีงานทำ ผลที่ได้จากเศรษฐกิจจะช่วยพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตให้เจริญขึ้น” (ศันสนีย์ ชุมพล บัญชร, 2559:112) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการบูชาในกฎทนต์สูตรเพื่อนำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในสังคมมีนักวิชาการได้ศึกษาและนำเสนอไว้ “พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหลักการพัฒนาคณะแบบ ยั่งยืนไว้ด้วย และถือว่าเป็นเป้าหมายของพระองค์ นั่นคือหลักการพัฒนาทางจิตจากระดับต่ำไปหาระดับสูง เริ่มจากการบูชามหาโยนิ ที่มีการเตรียมการมาก แต่มี ผลน้อย ไปหานิตยทานขั้นต่ำที่เจาะจงบุคคลผู้มีศีล ซึ่งหมายถึงบุคคลิกทาน เลื่อน ขึ้นสู่สังฆทาน เช่น การสร้างวิหารถวายสงฆ์ แล้วเลื่อนขั้นขึ้นเป็นการนับถือ พระรัตนตรัยหรือไตรสรณคมน์ การรักษาศีล การเจริญสมณกรรมฐานจนได้ฌาน แล้วใช้ฌานเป็นฐานเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไปจนได้วิชา 8 บรรลุเป็นพระ อรหันต์อันเป็นอริยบุคคลชั้นสูงสุด” (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2547:10) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระในกฎทนต์สูตรในหลากหลายมิติทั้งในมิติด้านการเมืองการปกครอง มิติทางด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม มิติทางด้านการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาสังคม โดยใช้แนวคิดวิธีการที่ปรากฏในกฎทนต์สูตร แต่ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในกฎทนต์สูตรในมิติทางด้านการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานที่ทำเพื่อคนหมู่มากเป็นการทำงานเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาของคนและสังคม ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงสนใจที่จะวิเคราะห์กฎทนต์สูตรในมิติทางด้านการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกในสมัยพุทธกาลนั้น ต้องเดินทางจาริกไปยังสถานที่คามนิคมและแคว้นต่างๆ ในชมพูทวีป ท่ามกลางบริบททางสังคมที่ผู้คนมีความหลากหลายทางความเชื่อและลัทธิศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาหลักและมีอิทธิพลต่อวิถีความเชื่อและการดำเนินชีวิตของผู้คนในชมพูทวีปในสมัยนั้น โดยเฉพาะแนวคิดการบูชายัญของศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์เชื่อว่า การบูชายัญถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่โมกษะ วัตถุที่บูชายัญจึงเป็นสิ่งที่รักและหวงแหนที่สุด จึงจะทำให้การบูชายัญอำนวยผลได้อย่างสมบูรณ์ (สมชัย ศรีนอกและคณะ, 2551:3)

ปัจจุบันพระสงฆ์และสถาบันทางศาสนาเป็นกำลังหลักในการอบรมบ่มเพาะประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา งานสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนของวัดและพระสงฆ์ในอดีตที่ผ่านมาที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุดก็คือการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้หรือเป็นโรงเรียนที่เรียกว่า “โรงเรียนวัด” ในสมัยก่อน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สอนหนังสือและอบรมศีลธรรมแก่ลูกหลานชาวบ้านในชุมชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน งานให้การศึกษาที่อยู่ในวัดแต่เดิมได้มีหน่วยงานราชการรับผิดชอบ ทำให้การให้การศึกษาแก่เยาวชนถูกดำเนินการโดยรัฐ วัดจึงค่อยลดบทบาทการให้การศึกษาแก่เยาวชนลงตามลำดับ

เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงไป คณะสงฆ์บางส่วนได้เห็นความจำเป็นในการช่วยเหลือเกื้อกูล สงเคราะห์ประชาชนด้านอื่นๆ เช่นการช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเอดส์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี การช่วยเหลือประชาชนของพระพยอม กัลยาโณ แห่งวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การดูแลเด็กกำพร้า การรักษาพยาบาล จนกระทั่งการตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิดในปัจจุบันนี้ เป็นต้น การหันมาทำงานด้านสงเคราะห์ประชาชนตามที่กล่าวมาเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของประชาชนส่วนมาก แต่ก็มี การตั้งคำถามและการท้วงติงจากบุคคลบางกลุ่มที่ยึดถือตามจารีตที่ผ่านที่ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์คือการ อบรมสั่งสอนและพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาเท่านั้น พระสงฆ์ไม่มีหน้าที่ในการรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วย ไม่มีหน้าที่ในการฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจและ ตระหนักถึงบทบาทการช่วยเหลือสังคมและสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ บทความดังกล่าวนี้จึงมุ่งศึกษา และวิเคราะห์เนื้อหาในกฎทนต์สูตรกับหลักสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เพื่อให้เห็นถึงเนื้อหาในกฎทนต์ สูตรที่สามารถที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ เพราะ หลักการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์คือการช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตซึ่งถือเป็น บทบาทหนึ่งของคณะสงฆ์นั่นเอง

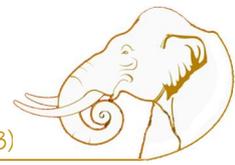
2. โครงสร้างและสาระสำคัญของกฎทนต์สูตร

กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรที่ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 9 ฉบับแปลของมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื้อหาโดยย่อของพระสูตรมีดังนี้

กฎทนต์สูตร (ที.สิ.9/134) เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยกฎทนต์พราหมณ์ (กฎทนต์ตะ แปลว่า ฟันเขี้ยว) ที่ ชื่ออย่างนี้ เพราะเนื้อหาสำคัญของพระสูตรนี้เป็นการสนทนาระหว่าง พระพุทธเจ้ากับกฎทนต์พราหมณ์ โดยกฎทนต์พราหมณ์เป็นผู้ถามพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตอบ กฎทนต์สูตรมีรูปแบบของพระสูตร เป็นแบบการ สนทนาถามตอบ พระสูตรนี้กล่าวถึงกฎทนต์พราหมณ์เข้าไปเฝ้าเพื่อทูลขอคำอธิบายเกี่ยวกับการบูชาอัญญ พระพุทธเจ้าทรงอธิบายโดยยกอดีตมหาราชพระองค์หนึ่งที่เคยทำพิธีบูชาอัญญนี้ได้ผลดีมาแล้วมาตรัสเล่า ให้ฟัง แล้วกฎทนต์สูตรพราหมณ์ก็ทูลถามเพื่อขอความรู้ต่อไปโดยมิได้โต้แย้งใดๆ พระผู้มีพระภาคก็ทรง อธิบายจนกฎทนต์พราหมณ์พอใจ

พระพุทธเจ้าตรัสพระสูตรนี้ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ในสวน อัมพลัญญิกาใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ ชาณุมัต แคว้นมคธซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานหมู่บ้านนี้เป็นพรหมไทยให้กฎทนต์พราหมณ์ปกครอง ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าแวะไปประทับที่นั่น กฎทนต์พราหมณ์กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชาอัญญ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 ประการ เพื่อความสุขความเจริญของตนเองและประชาชนในหมู่บ้านของเขา โดยเตรียมสัตว์ไว้ฆ่าบูชาอัญญคือ วัวเพศผู้ ลูกวัวเพศผู้ ลูกวัวเพศเมีย แพะและแกะอย่างละ 700 ตัว เนื่องจากตนไม่ทราบว่าจะมีพิธีนี้อย่างไรแน่ และทราบว่าจะทำพิธีบูชาอัญญอย่างไร พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ออกไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายพิธีบูชาอัญญ 3 ประการ ที่มีองค์ประกอบ 16 ประการ โดยยกเอาพิธี บูชาอัญญของพระเจ้ามหาวิชิตราชมาตรัสเล่าประกอบดังนี้ พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงมีพระราชทรัพย์ มหาศาล ทรงมีพีชพันธุ์ธัญญาหารเต็มท้องพระคลัง ทรงทำสงครามได้ชัยชนะจนได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ ไพศาล วันหนึ่งทรงประสงค์ จะทำพิธีบูชาอัญญเพื่อความความสุขสวัสดิแก่พระองค์ เองและอาณา ประชากร จึงทรงปรึกษากับพราหมณ์ปุโรหิตว่าจะทำอย่างไร พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลแนะนำให้ ทรงทำเป็นขึ้น ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ให้ทรงปราบโจรผู้ร้ายแบบถอนรากถอนโคน เพื่อมิให้กลับมาเป็นเสี้ยนหนาม เบียดเบียน ประชากรราษฎรต่อไปอีก โดยวิธีการ 3 อย่าง คือ

1. ให้พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่เกษตรกรผู้ขยันในการทำเกษตร
2. ให้พระราชทานต้นทุนแก่ราษฎรผู้ขยันในการค้า
3. ให้พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการผู้ขยันในหน้าที่ราชการ

พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงปฏิบัติตามคำแนะนำนี้โดยเคร่งครัด ก็ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นอย่างยิ่ง คือ พระราชทานทรัพย์เพิ่มพูนมากขึ้นๆ บ้านเมืองไม่มีโจรผู้ร้าย บ้านเรือนไม่ต้องปิดประตู อาณาประชาราษฎร์ อยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้า

ขั้นที่ 2 ให้มีรับสั่งถึงบุคคลในพระราชอาณาเขต 4 พวกคือ 1) พวกเจ้าผู้ครองเมืองต่างๆ ที่ขึ้นกับ พระเจ้ามหาวิชิตราช 2) พวกอำมาตย์ราชบริพารผู้ใหญ่ 3) พวกพราหมณ์มหาศาล 4) พวกคหบดีมหาศาล เพื่อขอให้บุคคลเหล่านั้นรับทราบการพระราชพิธีบูชามหาไยญและขอความเห็นชอบด้วย ซึ่งปรากฏว่าบุคคล เหล่านี้ได้ตอบรับด้วยดี คำรับรอนี้เรียกว่าอณุมติ 4 (จากบุคคล 4 จำพวก) ถือเป็นองค์ประกอบ 4 ประการในองค์ประกอบ 16 ประการ

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบคุณสมบัติ 8 ประการของเจ้าของพิธีบูชามหาไยญ คือพระเจ้ามหาวิชิตราช และ คุณสมบัติ 4 ประการของผู้ทำพิธีคือ พราหมณ์ปุโรหิตเอง ปรากฏว่าทั้งพระเจ้ามหาวิชิตราชและพราหมณ์ ปุโรหิตมีคุณสมบัติครบถ้วนตามตำรา

ขั้นที่ 4 ให้ทรงวางพระทัยในการบูชามหาไยญ 3 ประการ คือต้องไม่ทรงเดือดร้อนพระทัยว่า (1) กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเราจักสิ้นเปลืองไป (2) กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเรากำลังสิ้นเปลืองไป (3) กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเราได้สิ้นเปลืองไปแล้ว

ขั้นที่ 5 ให้ทรงวางพระทัยในผู้มารับทาน ซึ่งจะมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันโดยให้ทรงตั้งพระทัย เจาะจงให้แก่ผู้ซึ่งเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ

ขั้นที่ 6 ในการทำพิธีบูชามหาไยญนั้นไม่ต้องฆ่าวัว แพะ แกะ ไก่ สุกร และสัตว์นานาชนิด ไม่ต้องตัด ไม้ทำลายป่ามาทำหลักบูชาไยญ ไม่ต้องตัดหญ้าคา พวกทาสกรรมกรของพระเจ้ามหาวิชิตราก็ไม่ต้องถูก บังคับให้ทำสิ่งที่ตนไม่ต้องการ สิ่งที่ต้องใช้ในพิธีมีเพียงเนยใส เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำมัน น้ำผึ้งและน้ำอ้อย เท่านั้น

เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราชทรงเตรียมการเสร็จตามขั้นต่อนั้นแล้ว พวกเจ้าผู้ครองเมือง พวก อำมาตย์ พวกพราหมณ์มหาศาล และพวกคหบดีมหาศาลได้นำทรัพย์จำนวนมากมาถวายร่วมในพิธีนั้น แต่ พระเจ้ามหาวิชิตราชไม่ทรงรับ กลับพระราชทานพระราชทรัพย์ให้แก่บุคคลเหล่านั้นอีกด้วย บุคคล 4 พวก จึงได้จัดตั้งโรงทานขึ้นในทิศทั้ง 4 ของหลุมไยญ คือพวกเจ้าผู้ครองเมืองตั้งโรงทานทิศตะวันออก พวก อำมาตย์ทิศใต้ พวกพราหมณ์มหาศาลในทิศตะวันตก และพวกคหบดีทิศเหนือ แล้วทำการแจกทานไป พร้อมๆ กับพระเจ้ามหาวิชิตราช

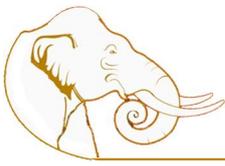
ภูฏันทพราหมณ์ทูลถามว่า ยังมีไยญอย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่ามหาไยญดังกล่าว หรือไม่ ตรัสตอบว่ามี คือ นิตยทาน (การให้ทานเป็นประจำแก่ผู้มีศีล)

ทูลถามว่า : ยังมีไยญอย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่านิตยทานหรือไม่

ตรัสตอบว่า : มี คือการสร้างวิหารอุทิศถวายแก่สงฆ์จากทิศทั้ง 4

ทูลถามว่า : ยังมีไยญอย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสร้างวิหารหรือไม่

ตรัสตอบว่า : มี คือการถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

ทูลถามว่า : มียัญอย่างอื่นที่เตรียมการน้อยแต่มีผลมากกว่าการถึงพระรัตนตรัยหรือไม่

ตรัสตอบว่า : มี คือการสมาทานศีล 5

ทูลถามว่า : มียัญอย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสมาทานศีล 5 หรือไม่

ตรัสตอบว่า : มี คือการออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล 3 ชั้น บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน 4 แล้วเจริญภาวนาจนได้วิชชา 8

กฎทันทพรหามณ์เลื่อมใสในพระธรรมเทศนา ประกาศตนเป็นอุบาสกขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต แล้วสั่งให้ปล่อยสัตว์ทั้งหมดที่เตรียมไว้ เมื่อได้ฟังอนุพุททิกถาก็ได้บรรลุปะระสโธดาบัน

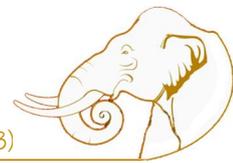
จากเนื้อหาในกฎทันทสูตรที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พระสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เต็มไปด้วยความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า คำสอนของพระองค์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมได้อย่างหลากหลาย

3. แนวคิดและหลักการในงานสาธารณสงเคราะห์

เมื่อครั้งที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและออกประกาศหลักคำสอนที่ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนชาวชมพูทวีปหรืออินเดียในปัจจุบันนี้ พระองค์ทรงประกาศเจตนารมณ์ในการส่งพระสาวกออกประกาศคำสอนของพระองค์อย่างชัดเจนว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์อย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์และบริบูรณ์ให้ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (วิ.ม.(ไทย) 4/32/40) พระดำรัสนี้แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์อย่างชัดเจนว่าการส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกื้อหนุนหมู่มากที่ได้รับความทุกข์หรือความลำบากด้วยประการต่างๆ

หลังจากส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาและพระองค์ได้เที่ยวจาริกแสดงธรรมโปรดประชาชนชาวชมพูทวีปตลอด 45 ปี ทำให้พระพุทธศาสนาหรือหลักคำสอนของพระพุทธองค์เจริญมั่นคงและเป็นที่ยอมรับของประชาชนๆ หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากอันแสดงให้เห็นว่าหลักคำสอนของพระพุทธองค์และความประพฤติปฏิบัติของหมู่สงฆ์พุทธสาวกเป็นไปเพื่อประโยชน์และเกื้อกูลชนหมู่มากอย่างแท้จริงดังที่ทรงแสดงการบังเกิดของเอกบุคคละไว้ใน อังคุตตรนิกาย เอกนิบาตความว่า “เอกบุคคละ เมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เอกบุคคละนั้นคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” (อง. เอกก.(ไทย) 20/30/309/40)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่างานของพระสงฆ์นอกจากการประพฤติปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากกิเลสซึ่งเป็นงานส่วนตัวเฉพาะตนแล้ว งานสำคัญที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสกำชับให้พระสงฆ์กระทำก็คืองานสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั้งโดยการอบรมสั่งสอนชี้ทางพ้นทุกข์และการเป็นผู้นำในการช่วยแก้ไขปัญหาเมื่อประชาชนหรือชาวบ้านเดือดร้อน งานสาธารณสงเคราะห์ในพุทธศาสนามีความหมายถึง “การบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ โดยการให้กำลังกาย ให้กำลังสติปัญญา ใช้ทักษะความถนัดความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเพื่อดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชนและสังคม” (วุฒินันท์ กันทเตียน, 2562:10) คำว่าสาธารณสงเคราะห์นั้นเป็นคำศัพท์ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นและถูกนำมาใช้ในภายหลัง คำศัพท์นี้จะ

ไม่มีปรากฏในคัมภีร์ในพุทธศาสนาเพราะคำว่าสังเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาคือคำว่าสังคหะ “คำว่าสังเคราะห์ การสังเคราะห์หรือหลักการสังเคราะห์มาจากหลักของ “สังคหัตถุ” เพราะคำว่า สังคหะแปลว่าการสังเคราะห์ ส่วนวัตถุแปลว่า ที่ตั้ง หรือธรรมเป็นที่ตั้ง เมื่อรวมกันคำว่า สังคหัตถุก็คือการสังเคราะห์นั่นเอง” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), อ่างถึงในวุฒินันท์ กันทเตียน, 2562:10) จะเห็นได้ว่าการสังเคราะห์ประชาชนหรือการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นพันธกิจของคณะสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้พระสงฆ์กระทำเมื่อครั้งที่พระองค์ส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาครั้งแรกตามที่เคยกล่าวถึงแล้วพระองค์ทรงมุ่งหวังให้พระสงฆ์สาวกทำงานเพื่อประโยชน์ของพหุชนหรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนทั่วไปสิ่งใดที่ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของพหุชนพระองค์ไม่ให้พระสาวกกระทำ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงให้พระสาวกทำงานเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกให้พระสาวกช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ชาวโลกที่กำลังประสบปัญหาความเดือดร้อน สุดท้ายพระพุทธองค์ยังทรงให้พระสาวกทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย นี่คือจุดประสงค์หรือพุทธประสงค์ที่พระพุทธเจ้าออกเผยแผ่หลักธรรมคำสอนและส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนา

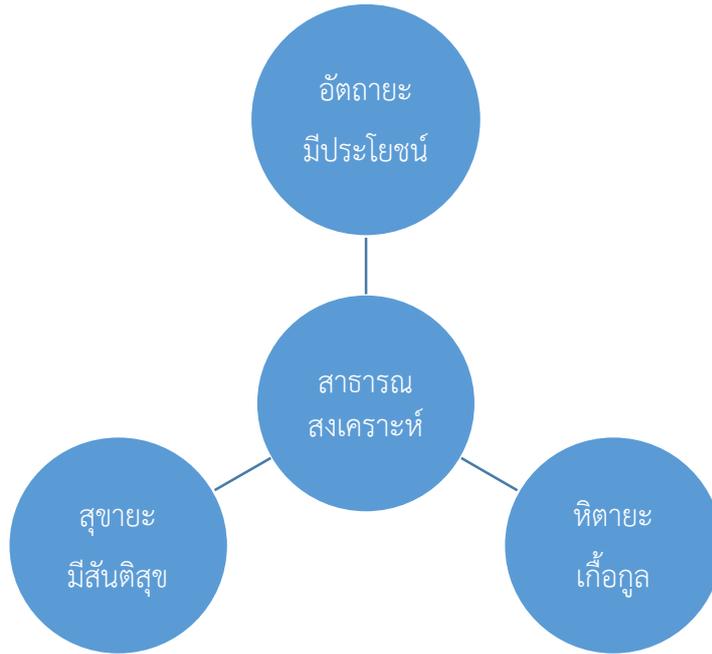
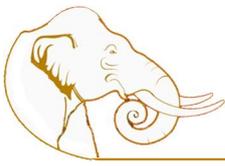
4. วิเคราะห์กฎทันตสูตรสู่งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

กฎทันตสูตรเป็นพระสูตรที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจข้าวยากหมากแพง โจรผู้ร้ายชุกชุมเพราะความยากจนบีบคั้น จากเนื้อหาสาระและหลักการที่ปรากฏอยู่ในกฎทันตสูตรสามารถวิเคราะห์ในประเด็นการทำงานสาธารณสงเคราะห์ตามแนวพุทธวิธีดังนี้คือ

1) เมื่อประชาชนในสังคมลำบากได้รับความเดือดร้อนหน้าที่ของพระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวกคือการแนะนำแนวทางชี้แนะในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนๆ นั้น ๆ เนื้อหาในกฎทันตสูตรได้แสดงให้เห็นถึงประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจน การที่พราหมณ์มีความเชื่อในการบูชาสัตว์หรือมนุษย์เป็นจำนวนมากเพื่อทำให้เทพเจ้าพอใจ ทำให้ประชาชนและสัตว์ทั้งหลายได้รับความเดือดร้อน หรือการเกิดโจรผู้ร้ายการแก่งแย่งชิงอาหารหรือสิ่งจำเป็นอย่างอื่นเพราะประชาชนไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ พระพุทธองค์ทรงตรัสบอกถึงวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านการยกเรื่องในอดีตมาแล้วให้ฟัง โดยเริ่มจากการแก้ปัญหาของคนในชุมชนการให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นหรือความต้องการของคนเช่นไม่มีที่ทำกินก็ทรงให้พระราชาราชทานที่ดินไม่มีทุนทรัพย์ก็ให้พระราชทานทุนทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ

2) เมื่อแก้ไขปัญหในระดับประชาชนหรือชุมชนได้แล้วพระองค์ทรงแนะนำให้แก้ไขปัญหาที่ระบบราชการให้ผู้ปกครองที่ทำงานหรือตรวจสอบตนเองว่าในการทำงานของตนเองนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน เป็นไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่ของตนเองหรือไม่

จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระในกฎทันตสูตรผู้เขียนเห็นว่านี่คือหลักการหรือวิธีการทำงาน สาธารณสงเคราะห์ตามแบบพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานวิธีการนี้ไว้เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว หลักการและวิธีการที่พระพุทธองค์ประทานให้แม้ถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ล้าสมัย ตรงกันข้ามจะเป็นหลักการและวิธีการที่ทันสมัย เขาก็ยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดีเพราะหัวใจของการทำงานเพื่อสังคมหรืองานสาธารณสงเคราะห์นั้น ประกอบด้วยหลัก 3 ประการคือ การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ต้องทำเพื่อประโยชน์ของชนหมู่มาก ต้องทำเพื่อเกื้อกูลชนหมู่มากและต้องทำเพื่อให้เกิดความสุขและสันติสุขแก่ชนหมู่มาก

ภาพที่ 1 สาธารณสงเคราะห์

จากภาพแสดงให้เห็นถึงหลักการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระพุทธศาสนาตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสั่งให้พระสงฆ์สาวกตั้งแต่พุทธกาลถึงปัจจุบันได้ใช้เป็นแนวทางในการทำงานเพื่อสังคม แต่สมัยพุทธกาลนั้นท่านสงเคราะห์ด้วยหลักคำสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติตามเพื่อความพ้นทุกข์หมดกิเลสได้ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในภายใน แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายออกไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งมีบริบทความเชื่อและวิถีชีวิตทางสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม บทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในด้านการสงเคราะห์ประชาชนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับบริบทสังคมคือนอกจากจะสงเคราะห์ด้วยหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเพื่อความหลุดพ้นหมดกิเลสแล้ว ยังต้องมีการสงเคราะห์ในด้านอื่นๆ อีกด้วย

5. บทสรุป

เนื้อหาสาระหลักการในกฎทนต์สูตรสามารถนำมาศึกษาวิเคราะห์ตีความและนำไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบันได้อย่างหลากหลายทั้งในด้านรัฐศาสตร์เช่นการปกครองของผู้ปกครองควรมีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างไร ทำอย่างไรประชาชนจึงจะได้ประโยชน์หรืออยู่เย็นเป็นสุข สังคมศาสตร์และในด้านเศรษฐกิจ ถือเป็นพระสูตรที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา ผู้เขียนมุ่งประเด็นตีความในพระสูตรนี้กับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เพราะมองเห็นว่าปัจจุบันนี้การทำงานของชาวพุทธโดยเฉพาะพระสงฆ์ไทยมุ่งไปในเรื่องของการทำงานเพื่อสังคมซึ่งตรงตามพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้เมื่อครั้งส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนา เนื้อหาสาระในกฎทนต์สูตรมีความสอดคล้องกับการทำงานสาธารณสงเคราะห์อย่างลงตัว

อ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสายแพร, พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ. (2020). การพัฒนาคนและพัฒนาเมืองในกฎทันตสูตร. บทความวิชาการ. *วารสาร Dhammathas Academic Journal*, 20(1)
- วุฒินันท์ กันทเตียน. (2563). *แก่นสารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ*. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์.
- ศันสนีย์ ชุมพลบุญชร. (2559). กฎทันตสูตรกับการจัดการเศรษฐศาสตร์มหภาค. บทความวิชาการ. *วารสารธรรมธारा*, ฉบับรวมที่ 3.
- สมชัย ศรีนอก, และคณะ. (2551). *ศึกษาวิเคราะห์การบูชาในกฎทันตสูตร*. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

